

Teamgids voor Meertaligheid (2)

Wijzer in het curriculum

Verken met je team hoe je
meertaligheid op school een
plek geeft

September 2022

slo

een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Verantwoording

2022 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs:

Inge Jansen, Liesbeth Pennewaard

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: www.slo.nl

E-mail: info@slo.nl

AN

1.8050.829

De tweede bijeenkomst

Meertaligheid verdiepen (1)

Voordat we terugkoppelen, vertellen we eerst even iets over het doel van deze bijeenkomst. Je maakt kennis met vier kenniscomponenten rondom meertaligheid. We maken ze direct toepasbaar voor in de praktijk, zodat je er gelijk mee aan de slag kunt.

Met deze activiteiten leer je leerlingen open te staan voor andere talen. Je maakt ze nieuwsgierig en leert ze andere talen en culturen op school te waarderen.

1 Delen

(30 minuten)

Zoals gezegd, we gaan terugkoppelen. Hoe ging de praktijkopdracht? Iedereen beantwoordt om de beurt de vier vragen van het plan van aanpak:

1. Wat ging goed?
2. Waar liep ik tegenaan?
3. Welke tips heb ik voor mijn collega's?
4. Wie heeft er tips voor mij?

Nog even een vraag voor iedereen: is de opdracht ook geschikt voor andere leerjaren? Zijn er dan wellicht aanpassingen nodig? Stap hiervoor even in de luchtballon.

Tip

Verzamel de uitgeprobeerde opdrachten in een opdrachtenbank, dan heb je ze altijd bij de hand en kun je je collega's inspireren.

En welk leerlingenproduct hang je op de in de koffiehoeke?

2 Even terugkijken

(10 minuten)

We gaan terug naar je document Teambeelden over meertaligheid. Wil je uitspraken aanpassen op basis van wat je hebt ervaren en geleerd? Is er iets veranderd in je gedachten over het belang van meertaligheid op school? En hebben de praktijkervaringen nog aanvullende uitspraken opgeleverd die je als team vast wilt houden?

We geven ook een nieuwe vraag die je samen beantwoordt: wat zegt je beschrijving over de vaardigheden van leerlingen? Wat kunnen de leerlingen dan als het gaat om gesprekken voeren, schrijven, lezen, luisteren (vraag 3)?

Is alles verwerkt? Dan gaan we nu eerst meer leren over meertaligheid en hoe je er in de klas aan kunt werken.

3 Klaar voor de volgende stap?

(60 minuten)

Tijd voor kennis. We verkennen vier verschillende manieren waarop je aandacht kunt besteden aan meertaligheid in de klas. Dit zal je zeker inspireren. Gaandeweg deze bijeenkomst verzamel je ideeën voor praktijkopdrachten onder agendapunt 4.

Je hebt bij dit agendapunt bijlage 1 nodig. Hierin staat alles overzichtelijk samengevat. Bij drie van de vier activiteiten heb je ook nog een bijlage nodig: bijlage 2, 3 en 4. Hierin staan de geschreven teksten die we in de toekomst door video's vervangen.

A Taalvariatie binnen een taal

Lees samen de vlog – bijlage 2 – waarin je twee voorbeelden krijgt aangereikt. We hebben nog meer voorbeelden, maar we vragen je eerst om er samen wat te bedenken. Vergelijk ze vervolgens met de voorbeelden op pagina 2 van bijlage 1. Komen ze overeen?

Welke opdracht spreekt je het meest aan om te doen met je leerlingen? Noteer deze onder agendapunt 4A op pagina 5.

B Talen over heel de wereld

Lees samen de vlog – bijlage 3. Je krijgt een voorbeeld over hoe je talen zichtbaar maakt op een wereldkaart en een over hoe je de thuistalen van leerlingen in kaart brengt.

Welke neem je op onder agendapunt 4B op pagina 5? Of heb je zelf nog een idee?

C Metalinguïstisch bewustzijn – zelf aan de slag

Deze term leggen we uit in bijlage 1 op pagina 4 waar je ook drie leeractiviteiten vindt. Lees de activiteiten even door en kies er een om nu samen uit te voeren.

Welke van de drie is het geworden? Wil je deze ook in de les uitproberen? Noteer deze activiteit onder agendapunt 4C op pagina 6.

D Meertalig bewustzijn – interview

Lees samen het interview – bijlage 4. Welke voorbeelden heb je gehoord?

Ook hier vragen we weer er eentje te kiezen om uit te proberen in de klas. Noteer deze onder agendapunt 4D op pagina 6.

Je hebt nu kennis gemaakt met de vier onderwerpen die onder talensensibilisering vallen. We vatten het nog even voor je samen. Als je aandacht besteedt aan talensensibilisering:

- staan leerlingen meer open voor andere talen en culturen en raken ze erin geïnteresseerd. Het werkt als bindmiddel in een klas en leerlingen met een andere thuistaal voelen zich meer gezien op school;
- krijgen leerlingen meer inzicht in andere talen en culturen. Door ze talen en culturen te laten vergelijken met andere, kijken ze ook op een andere manier naar hun eigen taal en cultuur. Dat helpt ze bij het leren van nieuwe talen;
- werken leerlingen aan metavaardigheden, waardoor het leren van talen en het communiceren met mensen makkelijker verloopt.

Neem voordat je verder gaat nog even de tijd om deze vraag in het document Teambeelden te beantwoorden: wat vind je mooi aan talensensibilisering en wat neem je mee?

Tip

Wederzijds begrip voor het leren van een taal: gebruik als leraar af en toe zinnen uit de thuistalen van de leerlingen.

Er zijn ook nog drie praktische vaardigheden waarbij leerlingen hun talenkennis leren inzetten bij het leren van talen. Daar vertellen we in de volgende bijeenkomst meer over.

4 Praktijkopdracht

(15 minuten)

In deze bijeenkomst hebben we je inspiratie gegeven hoe je aandacht kunt besteden aan het waarderen van de meertaligheid van je leerlingen. Gaandeweg heb je de meest aansprekende verzameld in het overzicht hieronder.

Voordat jullie weer bijeenkomen, hebben je allemaal weer één praktijkopdracht uitgevoerd. Welke kies je? Stem wel even met elkaar af wie wat doet, voordat je je plan van aanpak invult - bijlage 5.

A Opdracht: _____

B Voorbeeld: _____

C Leeractiviteit: _____

D Voorbeeld: _____

Tip

Voordat je een activiteit met je leerlingen gaat doen is het een aanrader om de video [Iedereen is \(een beetje\) meertalig](#) te bekijken met je leerlingen.

5 Kijk-luister-leesvoer

(5 minuten)

Om te kijken

Heb je de smaak te pakken? Dan vind je na deze bijeenkomst vast tijd voor deze [TedTalk van Piet van Avermaet](#).

Om te lezen

Misschien vind je het fijner om er meer over te lezen. Pak dan het artikel [Talensensibilisering in het basisonderwijs](#) van Sofie Jonckheere erbij.

Overzicht voor de voorzitter

Ben jij de voorzitter?

Dan ben jij de persoon die de bijeenkomsten uitvoert zoals de agenda aangeeft. Verder zorg je dat:

- je de bijeenkomsten organiseert met voldoende tijd ertussen om de praktijkopdracht uit te voeren;
- elke teamlid een uitdraai heeft van de agenda van de bijeenkomst;
- alle bijlagen van de agenda bij de hand zijn tijdens de bijeenkomst zoals beschreven;
- links even zijn gecheckt;
- je de agenda voorleest tijdens de bijeenkomst.

Je staat er niet alleen voor

Je bent als team samen verantwoordelijk voor het doorlopen van het proces en de opbrengsten ervan. Zo zorg je er samen voor dat jullie na afloop een goed beeld hebben van de meerwaarde en mogelijkheden van meertaligheid in je lespraktijk.

Agendapunten bijeenkomst 2	Duur	Doel	Bijlagen
1. Delen	30 min.	Uitwisselen van ervaringen	Geen
2. Even terugkijken	10 min.	Teambeelden meertaligheid aanvullen	Document Teambeelden
3. Klaar voor de volgende stap	60 min.	Kennis opdoen over aspecten meertaligheid en lesactiviteiten verzamelen	Bijlage 1: 1 x printen pp Bijlage 2: 1 x printen Bijlage 3: 1 x printen Bijlage 4: 1 x printen
4. Praktijkopdracht	15 min.	Voorbereiden praktijkopdracht	Bijlage 5: 1 x printen pp
5. Kijk-, luister-, leesvoer	5 min.	Kijken en lezen ter verdieping	Zie links in TSA

Bijlage 1 Talensensibilisering

Inhoud

A. Taalvariatie binnen een taal	9
1. Waar komen deze mensen vandaan?	9
2. Dialecten op een rij	9
3. Straattaal	9
4. Rap	9
5. Woorden vergelijken	9
6. Voorlezen in dialect	9
7. Dialectspreker	9
8. Eigen idee:...	9
B. Talen over heel de wereld	10
1. Talen zichtbaar maken op een wereldkaart	10
2. Alle thuishalen van de leerlingen in kaart brengen	10
3. Eigen idee:...	10
C. Metalinguïstisch bewustzijn	11
1. Woorden rond een thema	11
2. Meertalig tellen	11
3. Talen vergelijken	12
D. Meertalig bewustzijn	15
1. Interview met Inge Jansen	16

1. Taalvariatie binnen een taal

Zeven leeractiviteiten

1. Waar komen deze mensen vandaan?

Laat geluidsfragmentjes horen: waar komen de mensen vandaan?

2. Dialecten op een rij

Zet met je leerlingen wat dialecten naast elkaar. Dat kun je regionaal doen of landelijk. Welke woorden (her)kennen de leerlingen?

3. Straattaal

Verken met je leerlingen straattaal en welke woorden ze daarin kennen.

4. Rap

Schrijf samen een rap.

5. Woorden vergelijken

Vergelijk woorden van verschillende dialecten die je leerlingen kennen.

6. Voorlezen in dialect

Lees voor in een dialect, of luister naar iemand die voorleest als je het zelf niet beheerst.

7. Dialectspreker

Nodig een dialectspreker uit: welke waarde heeft dialect voor hen?

8. Eigen idee: ...

2. Talen over heel de wereld

Twee leeractiviteiten

1. Talen zichtbaar maken op een wereldkaart

Laat op een wereldkaart zien en bespreek hoe verschillende talen over de wereld verspreid zijn.

Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Main_world_languages.png

2. Alle thuistalen van de leerlingen in kaart brengen

Laat leerlingen een kaart maken van het land waar hun thuistaal vandaan komt, met:

- de vlag
- de naam van de taal
- een afgesproken woord in de taal
- het woord dat ze het mooist vinden
- de namen van de leerlingen die uit dat land komen

Verbind de kaarten met de betreffende landen.

3. Eigen idee: ...

3. Metalinguïstisch bewustzijn

Drie leeractiviteiten

Met deze drie leeractiviteiten leer je leerlingen inzien hoe talen/variëteiten verschillen en overeenkomen. Dit helpt leerlingen bij het leren van een nieuwe taal. Ze leren ook inzien hoe hun thuistaal in elkaar zit.

1. Woorden rond een thema

Je leert woorden uit je directe leefwereld in meerdere talen.

Stap 1

Neem een groot vel en schets een schoolgebouw in het midden.

Stap 2

Schrijf rondom het schoolgebouw het woord *school* in de talen die het team kent.

Stap 3

Elk teamlid schetst een aspect van de school – zie figuur 1 – rondom het schoolgebouw. Bijvoorbeeld de schoolbel, het schoolplein, leerlingen, ...

Stap 4

Ga samen op zoek naar de bijbehorende woorden van elk aspect in dezelfde talen die rondom het schoolgebouw staan.

Stap 5

Ga door tot je zes aspecten hebt beschreven in meerdere talen.

Stap 6

Vergelijk de woorden en bespreek wat je opvalt.

Stap 7

Bespreek samen hoe je deze leeractiviteit zou inzetten bij je leerlingen.

2. Meertalig tellen

Je leert samen tellen in de talen waar je teamleden bekend mee zijn.

Stap 1

Inventariseer de talen waarin elk teamlid een beetje kan tellen.

Stap 2

Tel samen hardop tot tien in de taal of talen die alle teamleden kennen.

Stap 3

Welke teamleden kunnen ook nog in een andere taal tellen? Leer het de rest van je team.

Stap 4

Wie kan er nog meer tellen in een taal die nog niet geweest is. Daag jezelf uit en leer het je team. Zoek eventueel missende getallen samen op en oefen tot het team het kan!

Stap 5

Nog even een tandje erbij. Noem het getal vijf in alle talen na elkaar.

Stap 6

Bedenk samen variaties op deze leeractiviteit en bespreek hoe je ze inzet bij je leerlingen.

3. Talen vergelijken

Je leert talen te vergelijken en woorden te herleiden.

Stap 1

Knip de tien kaartjes uit. Zie pagina 13.

Stap 2

Vertaal de zin in het Nederlands. Welke woorden kun je herleiden uit welke taal?

Stap 3

Schrijf op elk kaartje in welke taal de zin geschreven is.

- Fries
- Afghaans
- Chinees
- Italiaans
- Koreaans
- Papiamentó
- Pools
- Spaans
- Turks
- Zweeds

Stap 4

Kijk even na of je het goed hebt gedaan. Het antwoord staat op de laatste pagina. Maak de tekst op pagina 14 zwart, zoals je inmiddels gewend bent.

Stap 5

Zie je nog meer overeenkomsten en verschillen tussen de talen?

Stap 6

Bespreek samen hoe je deze leeractiviteit zou inzetten bij je leerlingen.

<p>Witamy! Cieszymy się, że tu jesteś.</p> <p>Taal:</p>
<p>آمدید خوش مکتب این به</p> <p>Taal:</p>
<p>欢迎。我们很高兴你在这里</p> <p>Taal:</p>
<p>Benvenuti, siamo contenti che siete qui!</p> <p>Taal:</p>
<p>반갑습니다당신이 여기에 오신걸 환영합니다</p> <p>Taal:</p>
<p>Bon bini! Nos ta contento ku bo presencia!</p> <p>Taal:</p>
<p>Wolkom, wy binne bliid datsto hjir bist!</p> <p>Taal:</p>
<p>Bienvenidos, estamos contentos que estés aquí.</p> <p>Taal:</p>
<p>Hoşgeldin! Burada olduğun için mutluyuz.</p> <p>Taal:</p>
<p>Välkomna! Vi är glada att ni är här.</p> <p>Taal:</p>

4. Meertalig bewustzijn

In het interview (p. 16) lees je verschillende leeractiviteiten die je met je leerlingen kunt doen. Noteer ze hieronder.

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...

Komen er na het doen van deze opdracht meer ideeën bij je op? Noteer ze in de box hieronder.

Ideeën:

Bijlage 2 Tekst vlog taalvariatie binnen een taal

- Liesbeth Pennewaard

In deze vlog vertel ik jullie meer over variatie binnen een taal. Wat het is, waarom het belangrijk is en ik geef wat voorbeelden van wat je ermee kunt doen in de klas.

Als we spreken over taalvariatie binnen een taal, gaat het over dialecten, tongval en ook verschillend vocabulaire. Dat geldt voor elke taal. Een Arabier uit Marokko begrijpt deels het Arabisch van iemand uit Libanon. Uit eigen ervaring binnen Nederland, als dochter van Rotterdamse ouders, groeide ik op in het oosten van het land. Ik was niet bekend met het plaatselijke dialect. Aan mijn uitspraak hoorden de mensen om mij heen dat ik niet een van hen was. En ik gebruikte ook nog eens woorden als krootjes, bramen op mijn schaatsen of trapleer. Je voelt je dan wel een beetje buitenstaander. Dat maakte dat ik als kind probeerde het dialect op te pakken, dat ik al snel opgaf. Tegelijkertijd sprak ik voor mijn familie in Rotterdam inmiddels met een enorm oosters accent.

Waarom is het belangrijk dat leerlingen hiermee in aanraking komen?

Als leerlingen hiermee bekend zijn, bereid je ze voor op een wereld waarin ze deze varianten tegenkomen.

Waardevolle leerervaringen in de lespraktijk?

Welke leerervaringen waardevol zijn, ligt eraan waar je in Nederland lesgeeft en natuurlijk aan de samenstelling van je groep. Een voorbeeld dat bij vrijwel elke school kan, is geluidsfragmentjes laten horen en te vragen: waar komen deze mensen vandaan? Om vervolgens hierover in gesprek te gaan.

Maar eerlijk gezegd was het eerste waar ik aan moest denken bij deze vraag mijn leraar in groep 7. Het is geen leerervaring, maar wel leuk om te delen. Hij gaf een tip aan leerlingen die bij het schrijven het moeilijk vonden onderscheid te maken tussen een ij of een ei. Spreek het woord in het dialect uit. Spreek je het uit met een ie, dan schrijf je het met een lange ij. Of dit verantwoord is laat ik aan jullie over. Het werkte wel voor mijn klasgenoten.

We hebben nog wat leeractiviteiten voor je. Die vind je in de bijlage 1. Kies er samen eentje uit die je als praktijkopdracht gaat inzetten.

Bijlage 3 Tekst vlog verspreiding van talen

- Inge Jansen

In deze vlog vertel ik jullie meer over een van de aspecten waar je binnen meertaligheid aandacht aan kan besteden, namelijk aan de verspreiding van talen over de wereld, en de vele thuistalen van je leerlingen. Waar vinden die hun oorsprong en waar op de wereld worden die talen allemaal gesproken? Interessante vragen om met je leerlingen te bespreken.

In klassen in Nederland ontmoeten verschillende culturen en talen elkaar. Dat is soms, ook als leerlingen Nederlands spreken, te horen. En dat is niet meer dan normaal. Mijn dochter heeft tot haar zesde op een internationale crèche en school gezeten en aan haar Engels mankeerde niets. Toch hoorden native speakers dat ze niet bij hen hoorde. Gelukkig werd ze daar nooit op aangekeken, juist omdat de sfeer ten opzichte van talen heel positief was. En dan heb ik het over Dubai en Singapore, waar Engels de voertaal is in de publieke ruimte. Bij volwassenen klinkt de eigen taal vaak ook door, bijvoorbeeld in het Engels. Net als bij mij. Naast de vele kleuren Engels, hoorde ik ook vele talen die mijn taal weer beïnvloedden. Het Engels sijpelde mijn Nederlands in. Maar ook woorden als In'shallah, yalla, sukran uit het Arabisch, en cheche uit het Chinees ging ik gebruiken.

Verhuizingen van mensen over de wereld zorgen ervoor dat talen zich verspreiden en mensen in aanraking komen met elkaars talen. Ik heb het als een enorme verrijking beschouwd!

Het is belangrijk dat leerlingen hiermee in aanraking komen. Door globalisering verspreiden talen zich meer over de wereld dan ooit te voor. Door hieraan aandacht te besteden, stimuleer je de nieuwsgierigheid van leerlingen naar andere talen en culturen en geef je ze de mogelijkheid een open houding te ontwikkelen.

Wat zijn dan waardevolle leerervaringen in de klaspraktijk?

Het ligt aan de samenstelling van je klas waarop je de nadruk legt, of waarmee je begint. In een klas met veel nationaliteiten sluit het waarschijnlijk beter aan om te starten vanuit de talen die zij spreken. Verken met leerlingen waar de talen vandaan komen. Maak dit in de klas zichtbaar op een wereldkaart. Je kunt dan ook bespreken in welke delen van de wereld die talen nog meer gesproken worden of dat er meerdere talen in dat land worden gesproken.

Als je lesgeeft aan een klas met minder nationaliteiten, kun je bekijken hoe talen over de wereld verspreid zijn. Bijvoorbeeld Nederlands of Spaans.

Welke leeractiviteit kiezen jullie? Of hebben jullie een eigen idee? Schrijf deze op onder agendapunt 4B in de Teamgids (p. 5).

Bijlage 4 Tekst interview Meertalig bewustzijn

Interview met Inge Jansen, curriculumontwikkelaar Nederlands

Kun je uitleggen wat dat is, meertalig bewustzijn?

Meertalig bewustzijn wil zeggen dat leerlingen zich bewust worden dat veel kinderen in hun klas, in de samenleving naast het Nederlands nog een andere taal spreken.

Kun je hier een voorbeeld bij geven? Hoe ziet werken aan meertalig bewustzijn eruit in de klas?

Nou, toen ik in Singapore woonde, heb ik een aantal keer in het Nederlands voorgelezen in de klas van mijn dochter. Dan moet je je voorstellen dat er vijftien kleuters voor mij neus zaten met een heel diverse achtergrond; van Mexicaans tot Japans, Maleisisch en Nederlands. Ze luisterden vol aandacht naar het verhaal dat ik samen met de juf voorlas: 'Mannetje Tak' ('Stick men' in het Engels) van Alex Scheffler en Julia Donaldson. We wisselden elkaar af, eerst las ik de pagina in het Nederlands, daarna de juf in het Engels. Zo hoorden de leerlingen dus een heel andere taal in het klaslokaal waar Engels de onderwijstaal was. En ik ben niet de enige ouder die in de klas kwam voorlezen. De kinderen hoorden ook verhalen in onder andere het Japans, Grieks en Spaans. Alle kinderen waren trots als hun ouder in hun thuistaal kwam voorlezen.

Kun je uitleggen waarom het belangrijk is dat leerlingen meertalig bewust worden?

Leerlingen kijken positiever naar de verschillende talen in hun klas en ze krijgen meer kennis over talen. Als leerlingen het gevoel krijgen dat hun talen, en daarmee hun identiteit ertoe doet, voelen leerlingen zich veiliger op school en hebben ze meer zelfvertrouwen. Ook draagt het bij aan een positief klassenklimaat.

Hoe kunnen leerkrachten daar in de klas aandacht aan besteden? Wat zijn waardevolle leerervaringen voor leerlingen?

- Leerlingen maken een talenportret waarin ze aangeven welke talen een rol spelen in hun leven. Dit biedt mooie aanknopingspunten voor een gesprek.
- Leerlingen zingen of tellen in verschillende talen.
- 'Welkom' in alle talen uit de klas vertalen en ophangen op de deur.
- Leerlingen schrijven een meertalig elfje. Ze schrijven een elfje in hun thuistaal en daarna vertalen ze het elfje in een andere taal.

Er zijn heel veel activiteiten mogelijk die leerlingen het gevoel geven dat hun thuistaal ook een plek heeft op school. Het 3M-project van NHL Stenden heeft heel mooie lesvoorbeelden op hun website staan: www.3mproject.nl/toolbox.

Bijlage 5 Mijn plan van aanpak

Naam:	Datum:
Planning komende periode	
1. Welke praktische opdracht ga ik uitproberen?	
2. In welke klas ga ik die inzetten? 3. Wanneer?	
4. Hoe pak ik het aan in de klas?	
5. Waar ga ik op letten?	
6. Tips van mijn collega's die ik heb ontvangen na mijn toelichting.	
Terugkoppeling naar ons team – in bijeenkomst 3	
7. Wat ging goed?	
8. Waar liep ik tegenaan?	
9. Welke tips heb ik voor mijn collega's?	

10. Wie heeft er tips voor mij?	
---------------------------------	--